

Subsidieoproep Ethiek en Gezondheid

Ethiek onderzoek naar ontwikkelingen in de euthanasiepraktijk

Datum geplaatst: 29 juli 2024

Deadline: **3 oktober 2024, 14.00 uur**

Inhoud

1.	Samenvatting.....	1
2.	Doel subsidieoproep.....	1
2.1	Achtergrond.....	1
2.2	Doel van het onderzoek.....	3
2.3	Eindproducten.....	3
2.4	Start- voortgangs- en eindgesprek.....	3
2.5	Programma Ethiek en Gezondheid.....	4
3.	Voorwaarden en verplichtingen.....	4
3.1	Voorwaarden.....	4
3.1.1	Wie kunnen er aanspraak maken op subsidie?.....	4
3.1.2	Onrechtmatige staatssteun voorkomen.....	4
3.1.3	Samenwerking en bijdrage van derden.....	4
3.1.4	Welk bedrag kunt u aanvragen?.....	5
3.1.5	Praktische voorwaarden.....	6
3.2	Verplichtingen.....	6
4.	Beoordeling en prioriteitstelling.....	6
4.1	Beoordelingsprocedure.....	6
4.1.1	Relevantiecriteria.....	6
4.1.2	Kwaliteitscriteria.....	8
4.2	Prioriteitstelling.....	8
5.	Indienen.....	8
5.1	Indiening via Mijn ZonMw.....	8
5.2	Tips.....	8
5.3	Verklaring akkoord indienen uitgewerkte subsidieaanvraag.....	9
5.4	Inhoudelijke vragen.....	9
5.5	Technische vragen.....	9
5.6	Downloads en links.....	9
6.	Bijlagen.....	9
	Bijlage 1 – Overzicht aantal meldingen van euthanasie en percentage euthanasiemeldingen op het totaal aantal jaarlijkse sterfgevallen in Nederland.....	10
	Bijlage 2 – Motie van het lid Bikker c.s. over een onafhankelijk onderzoek naar de oorzaken van de absolute en relatieve stijging van het aantal euthanasiegevallen.....	11
	Bijlage 3 – Staatssteun – DAEB.....	12

1. Samenvatting

Wie

In Nederland gevestigde publiekrechtelijke of privaatrechtelijke rechtspersonen kunnen subsidie aanvragen. De projectgroep heeft aantoonbaar kennis en ervaring met juridisch onderzoek (gezondheidsrecht en strafrecht) en ethiek onderzoek op het gebied van euthanasie.

Waarvoor

Sinds de inwerkingtreding van de Wet toetsing levensbeëindiging op verzoek en hulp bij zelfdoding (Wtl) in 2002 is er sprake van een overall stijging van het aantal euthanasiemeldingen, zowel in absolute zin als in relatieve zin. Vanuit de Tweede Kamer is verschillende malen verzoekt om onderzoek uit te laten voeren naar de oorzaak van deze stijging. Deze subsidie is bedoeld voor onderzoek naar de oorzaken van deze stijging en de ontwikkelingen met betrekking tot de wettelijke zorgvuldigheidseisen en duiding van de bevindingen vanuit (medisch-) ethisch perspectief. Voor zover de uitkomsten van het onderzoek daartoe aanleiding geven, dient het onderzoek ook aanbevelingen op te leveren. Het eindproduct van het onderzoek is een heldere rapportage aan de opdrachtgever over de bevindingen uit het onderzoek waarin zowel de onderzoeksvragen zijn beantwoord als ook concrete aanbevelingen zijn gedaan.

Wat

In deze subsidieronde kunt u maximaal € 165.000,- aanvragen voor een looptijd van maximaal 12 maanden. Er zal 1 aanvraag worden gehonoreerd.

Wanneer

Deadline indienen uitgewerkte subsidieaanvraag	3 oktober 2024, 14.00 uur
Ontvangst commentaar referenten	28 oktober 2024
Deadline indienen wederhoor	11 november 2024, 14.00 uur
Besluit	Medio januari 2025
Uiterlijke startdatum	Binnen 2 maanden na ontvangst besluit
Einddatum project	Uiterlijk april 2026
Opleveren eindverslag en concept rapportage aan ZonMw	Uiterlijk 1 mei 2026
Presentatie aan opdrachtgever	Uiterlijk 1 juni 2026
Openbaar maken resultaten door VWS	Uiterlijk 3 maanden na goedkeuring door ZonMw

2. Doel subsidieoproep

2.1 Achtergrond

De Wet toetsing levensbeëindiging op verzoek en hulp bij zelfdoding (Wtl) is in 2002 in werking getreden. In de Wtl zijn zes zorgvuldigheidseisen neergelegd waaraan de arts die levensbeëindiging op verzoek of hulp bij zelfdoding verleent zich dient te houden. De wetgever heeft destijds nadrukkelijk gekozen voor open normen die mee kunnen bewegen met maatschappelijke ontwikkelingen en veranderende opvattingen in dit kader.

Belangrijke waarden die aan de Wtl ten grondslag liggen zijn barmhartigheid en autonomie. In de zorgvuldigheidseisen dat de arts de overtuiging moet hebben gekregen dat er sprake is van een vrijwillig en weloverwogen verzoek van de patiënt komt de waarde van autonomie tot uitdrukking en in de zorgvuldigheidseisen dat de arts de overtuiging moet hebben gekregen dat er sprake is van uitzichtloos en ondraaglijk lijden van de patiënt komt de waarde van barmhartigheid tot uitdrukking (de plicht tot het verlichten van het lijden door de arts).

Barmhartigheid kan worden beschouwd als het morele zwaartepunt van de Wtl. De juridisch-ethische rechtvaardiging van levensbeëindiging op verzoek of hulp bij zelfdoding is gelegen in de afweging van de plicht van de arts tot het verlichten van het lijden (de barmhartigheidplicht) en zijn plicht tot behoud van het menselijk leven (de beschermwaardigheid van het menselijk leven). Zelfbeschikking is een

noodzakelijke voorwaarde voor euthanasie, geen beslissend beginsel. Een patiënt heeft dan ook geen individueel afdwingbaar recht op levensbeëindiging.

Ontwikkelingen met betrekking tot de frequentie van euthanasie

Sinds de inwerkingtreding van de Wtl in 2002 is er sprake van een overall stijging van het aantal euthanasiemeldingen, zowel in absolute zin (het jaarlijkse aantal euthanasiemeldingen bij de Regionale Toetsingscommissies Euthanasie - RTE) als in relatieve zin (het percentage euthanasiemeldingen op het totale (jaarlijkse) sterftecijfer in Nederland). Het jaarlijkse percentage laat overigens een wisselend beeld zien (zie [Bijlage 1](#)).

In het [rapport](#) van de vierde evaluatie van de Wtl (mei 2023) geven de onderzoekers aan dat het sterfgevallenonderzoek 2021 laat zien dat de (geschatte) frequentie van euthanasie als percentage van alle sterfgevallen weer was gestegen sinds de vorige wetsevaluatie, van 4,5% in 2015 tot 5,3% in 2021, terwijl de frequentie van hulp bij zelfdoding hetzelfde is gebleven (0,1%). Het percentage patiënten dat voorafgaand aan het overlijden een uitdrukkelijk verzoek om bespoediging van het levenseinde had gedaan (8,0 %) was in 2021 niet gestegen. Dit betekent volgens de onderzoekers dat het percentage verzoeken dat daadwerkelijk tot euthanasie leidde is gestegen, van 55% in 2015 tot 67% in 2021. Het is volgens de onderzoekers niet duidelijk wat ten grondslag ligt aan deze stijging; wel is volgens hen duidelijk dat er geen grote verschillen zijn tussen 2021 en 2015 in kenmerken van wel en niet ingewilligde verzoeken.

De onderzoekers geven aan dat het aantal door de RTE ontvangen meldingen van euthanasie en hulp bij zelfdoding in de onderzoeksperiode van 2017 tot 2022 aanvankelijk afnam, maar na 2018 weer steeg. Uiteindelijk steeg het aantal meldingen van 6.585 in 2017 tot 8.720 in 2022, een stijging van 32,4% in een periode van vijf jaar. Uitgedrukt als percentage van het totaal aantal sterfgevallen in Nederland is het beeld volgens de onderzoekers wat wisselend: de jaarlijkse stijging tot 2017 van het aantal meldingen als percentage van alle sterfgevallen heeft zich in de huidige onderzoeksperiode aanvankelijk niet voortgezet, maar in de jaren 2021 (4,5%) en 2022 (5,1%) was wel weer sprake van een duidelijke stijging. De totale stijging in het relatieve aantal meldingen in de periode 2017-2022 was daarmee 17%.

In 2019 heeft het [Nivel onderzoek](#) gedaan naar de stijgende aantallen euthanasieverzoeken en -meldingen. Daaruit bleek een samenspel van diverse factoren – vergrijzing, verandering in doodsoorzaken, verhoogd draagvlak en veranderingen in de gezondheidszorg – mogelijk van invloed te zijn.

Vanuit de Tweede Kamer is verschillende malen verzocht om onderzoek uit te laten voeren naar de oorzaak van de stijging van het aantal euthanasiegevallen, meest recent in een motie (januari 2024; zie [Bijlage 2](#)) waarin de regering wordt verzocht opdracht te geven voor onafhankelijk wetenschappelijk onderzoek naar de oorzaken van de absolute en relatieve stijging van het aantal euthanasiegevallen.

Ontwikkelingen met betrekking tot de zorgvuldigheidseisen van de Wtl

In het rapport van de vierde evaluatie van de Wtl geven de onderzoekers aan dat er volgens hen sprake lijkt te zijn van veranderingen in de wijze waarop de wettelijke zorgvuldigheidseisen worden geïnterpreteerd waar het gaat om het belang dat wordt gehecht aan de inbreng van de patiënt. De onderzoekers concluderen dat ontwikkelingen in de praktijk laten zien dat artsen niet alleen ten aanzien van het vereiste van een redelijke andere oplossing, maar ook bij het interpreteren van de lijdenseis in toenemende mate waarde hechten aan de persoonlijke beleving van het lijden door de betreffende patiënt.

Volgens hen komt een en ander er op neer dat er minder nadruk komt te liggen op de medisch-professionele aspecten van de wettelijke zorgvuldigheidseisen aangezien het accent van de eigen verantwoordelijkheid van de arts dan wordt verlegd van de beoordeling van (de invoelbaarheid van) het lijden naar de beoordeling van de vrijwilligheid en weloverwogenheid van het verzoek. Een mogelijke keerzijde van deze ontwikkeling is volgens de onderzoekers dat wezenlijke wettelijke eisen min of meer worden 'uitgehouden'. Bevindingen uit het evaluatieonderzoek wijzen er volgens hen op dat deze ontwikkeling vooral voortvloeit uit veranderingen in de samenleving en in de aanpak en houding van artsen en dat de RTE zich daarbij aansluiten. De onderzoekers achten het van belang nader onderzoek naar deze ontwikkeling te doen.

2.2 Doel van het onderzoek

In aanvulling op de al reeds uitgevoerde onderzoeken (zie hierboven) dient dit onderzoek de oorzaken voor de stijging van het aantal euthanasiegevallen en de ontwikkelingen met betrekking tot de wettelijke zorgvuldigheidseisen te inventariseren en de bevindingen te duiden vanuit (medisch-) ethisch perspectief. Voor zover de uitkomsten van het onderzoek daartoe aanleiding geven, dient het onderzoek ook aanbevelingen op te leveren.

Onderzoeksvragen:

1. a. Wat zijn de oorzaken van de absolute en relatieve stijging van het aantal euthanasiegevallen?
b. Hoe kunnen de verschillende oorzaken van de stijging van het aantal euthanasiegevallen worden geduid vanuit (medisch-) ethisch perspectief?
c. In hoeverre spelen hierbij ontwikkelingen in de samenleving en veranderende morele opvattingen een rol? Denk bijvoorbeeld aan de roep om meer zeggenschap over het eigen levenseinde, een veranderend beeld van de kwaliteit van de gezondheidszorg of toenemende media-aandacht voor euthanasie, in het bijzonder voor euthanasie bij mensen met een psychiatrische aandoening.
2. a. In hoeverre heeft er een verandering plaatsgevonden in de interpretatie van de wettelijke zorgvuldigheidseisen waar het gaat om het belang dat wordt gehecht aan de inbreng van de patiënt?
b. Indien er sprake is van een verandering in interpretatie, waar vloeit deze ontwikkeling uit voort? En hoe kan dit geduid worden vanuit (medisch-)ethisch perspectief?
3. Welke concrete aanbevelingen kunnen worden gedaan in het licht van een zorgvuldige euthanasiepraktijk en de aan de Wtl ten grondslag liggende waarden barmhartigheid en autonomie?

Aandachtspunten

- a) Bij het onderzoek wordt in ieder geval het eerder uitgevoerde onderzoek naar de regionale verschillen¹ betrokken.
- b) Bij het onderzoek worden de perspectieven van alle relevante belanghebbenden en betrokkenen zoals beroepsgroepen, samenleving (waaronder burgers en/of patiënten) en overheid (waaronder tevens RTE, OM, IGJ) meegenomen.
- c) Gezien de aard van de onderzoeksvragen is het onderzoek kwalitatief van aard, waarbij onder meer gebruik wordt gemaakt van focusgroepen en een-op-een interviews.

2.3 Eindproducten

Het eindproduct van het onderzoek is een heldere rapportage over de bevindingen uit het onderzoek naar bovenstaande onderzoeksvragen, waarin zowel de onderzoeksvragen zijn beantwoord alsook concrete aanbevelingen zijn gedaan. De bevindingen worden mondeling toegelicht in een presentatie aan de opdrachtgever, het ministerie van VWS. De eindrapportage wordt uiterlijk 3 maanden na deze presentatie door het ministerie van VWS openbaar gemaakt. Resultaten van dit onderzoek kunnen alleen met toestemming van het ministerie van VWS (via ZonMw) voor deze datum openbaar gemaakt worden.

2.4 Start- voortgangs- en eindgesprek

Halverwege het project vindt er een voortgangsoverleg plaats met de projectleider, de opdrachtgever en het secretariaat van ZonMw over de voortgang, de planning en eventuele de prioritering van de onderzoeksvragen van het project. Hierbij worden voorlopige resultaten (via ZonMw) aan het ministerie van VWS beschikbaar gesteld. Zoals omschreven onder 'Eindproducten' wordt aan het eind van het project de rapportage aan het ministerie van VWS toegelicht met een presentatie. Een gesprek met ZonMw voor de start van het project behoort tot de mogelijkheden.

¹ Groenewoud AS, Atsma F, Arvin M, Westert GP, Boer TA. Huisartsen en euthanasie: een onderzoek naar regiovariatie. Huisarts Wet 2022;65:DOI: 10.1007/s12445-022-1400-7.

2.5 Programma Ethiek en Gezondheid

Het programma Ethiek en Gezondheid 3 maakt onderzoek mogelijk op het terrein van ethiek in de gezondheidszorg. De doelstelling van het programma is het vergroten van inzicht in en kennis over concrete, actuele, ethische dilemma's of vragen op het terrein van ethiek en gezondheid. De opgedane kennis en inzichten dienen de gezondheidszorgpraktijk en het gezondheidsbeleid te ondersteunen en verbeteren.

Pijler 2 is bestemd voor relevante specifieke onderzoeks- en beleidsvragen geïnitieerd vanuit het ministerie van VWS. Het gaat om actuele ethische vragen die om een nadere reflectie vragen. Het kan ook gaan om onderzoeken die niet direct ethisch van aard zijn maar wel een (urgente) beleidsrelevantie hebben voor het ministerie van VWS en binnen het domein van de ethiek horen.

Dit betekent dat er afgeweken kan worden van de gestelde criteria in het programma.

Om inzicht te krijgen in de voortgang van een project en eventuele prioritering van onderzoeksvragen gedurende de loop van het project, vindt er halverwege de projectduur een voortgangsgesprek plaats met de projectleider, de opdrachtgever en het secretariaat van ZonMw.

Deze oproep is onderdeel van het programma Ethiek en Gezondheid 3, pijler 2.

3. Voorwaarden en verplichtingen

Bij het aanvragen van subsidie bij ZonMw zijn er rechten, voorwaarden en verplichtingen om rekening mee te houden. Deze volgen uit de [Algemene wet bestuursrecht \(Awb\)](#). Titel 4.2 van de Awb bevat specifieke bepalingen die van toepassing zijn op subsidies van ZonMw. Daarnaast zijn de [Algemene subsidiebepalingen ZonMw](#) van toepassing.

3.1 Voorwaarden

Uw subsidieaanvraag moet aan onderstaande voorwaarden voldoen om in behandeling te kunnen worden genomen.

3.1.1 Wie kunnen er aanspraak maken op subsidie?

In Nederland gevestigde publiekrechtelijke of privaatrechtelijke rechtspersonen kunnen subsidie aanvragen. De projectgroep heeft aantoonbaar kennis en ervaring met juridisch onderzoek (gezondheidsrecht en strafrecht) en ethiek onderzoek op het gebied van euthanasie.

3.1.2 Onrechtmatige staatssteun voorkomen

ZonMw verstrekt geen subsidie als dit leidt of kan leiden tot het verlenen van onrechtmatige staatssteun². Voor deze subsidieronde geldt daarom de volgende staatssteunmaatregel:

DAEB vrijstellingsbesluit

ZonMw heeft (een deel van) de binnen een project uit te voeren activiteiten voor deze subsidieoproep aangemerkt als een Dienst van Algemeen Economisch Belang (DAEB). Dit betekent dat er specifieke financieringsvoorwaarden en regels voor de begroting zijn. Indien er een bijeenkomst wordt georganiseerd is dit een niet-economische activiteit wanneer deze gratis toegankelijk is voor het hele veld. In [Bijlage 3](#) vindt u meer informatie over het DAEB Vrijstellingsbesluit, evenals de vereisten van het DAEB Vrijstellingsbesluit waaraan moet worden voldaan.

3.1.3 Samenwerking en bijdrage van derden

ZonMw stimuleert samenwerking tussen en deelname van partijen. Daarbij geldt dat geen subsidie wordt verstrekt als afspraken leiden of kunnen leiden tot het verlenen van onrechtmatige staatssteun of als daardoor niet aan de [Algemene subsidiebepalingen ZonMw](#) of voorwaarden van de subsidieoproep kan worden voldaan.

Uit de subsidieaanvraag en begroting moet duidelijk naar voren komen:

- Met welke partijen samengewerkt wordt. Beschrijf per partij op welke manier deze actief bijdraagt aan het project; dit zijn in elk geval partijen die op de begroting voorkomen als partijen die aanspraak wensen te maken op een deel van de subsidie. Ook partijen die voor eigen rekening en risico actief bijdragen maken onderdeel uit van de samenwerking.

² Artikel 107 VWEU.

- Met welke partij(en) een sponsorovereenkomst zal worden aangegaan en wat de in-natura of geldelijke bijdrage is.
- Welke partijen worden ingehuurd of indien dit nog niet bekend is, voor welke activiteiten wordt voorzien dat dit door derden zal worden uitgevoerd en de daarvoor te maken kosten (inclusief btw). Zie voor meer informatie en de voorwaarden voor inhuur/opdracht de [ZonMw-webpagina Subsidies en Samenwerking/bijdragen van derden](#).

Samenwerking en sponsoring moeten definitief geregeld zijn voor de start van het project. Let hierbij op de beoogde startdatum van het project (zie 1. Samenvatting).

Letter of Commitment

Omdat ZonMw zeker wil weten dat samenwerkende partijen/sponsors van een project zich juridisch hebben verplicht tot de toegezegde bijdrage, is een Letter of Commitment per samenwerkende partij/sponsor bij het indienen van de uitgewerkte subsidieaanvraag verplicht. Gebruik hiervoor het voorbeeld op de [ZonMw-webpagina Subsidies en Samenwerking/bijdragen van derden](#).

Bij het indienen van de uitgewerkte subsidieaanvraag is deze indien van toepassing bijgevoegd.

Samenwerkings- en sponsorovereenkomst

Op de [ZonMw-webpagina Subsidies en Samenwerking/bijdragen van derden](#) vindt u meer informatie over de verschillende vormen van samenwerken en bijdragen (sponsoring/opdracht) met voorbeeldovereenkomsten als hulpmiddel bij het opstellen van de betreffende overeenkomst en de voorwaarden waaraan de overeenkomst moet voldoen in de daarbij horende uitleg. De op deze webpagina en in de uitleg genoemde voorwaarden maken integraal onderdeel uit van deze subsidieoproep. Indien ZonMw concept samenwerkings- en/of sponsorovereenkomst(en) opvraagt, verleent zij de subsidie op voorwaarde dat de overeenkomst(en) door haar geaccepteerd wordt/worden.

Bij het indienen van de uitgewerkte subsidieaanvraag volstaat een definitief concept hiervan bij deze oproep. Samenwerking en sponsoring moeten definitief geregeld zijn voor de start van het project. Let hierbij op de beoogde startdatum van het project (zie 1. Samenvatting).

3.1.4 Welk bedrag kunt u aanvragen?

In deze subsidieronde kan maximaal € 165.000,- worden aangevraagd voor een looptijd van maximaal 12 maanden. Het totale beschikbare subsidiebudget in deze subsidieronde bedraagt € 165.000,- Er zal maximaal 1 aanvraag gehonoreerd worden.

Accountantskosten tot een maximum van € 3.500,- mogen bij projecten van € 125.000,- of meer opgenomen worden in de begroting. Door de wijziging van de Algemene subsidiebepalingen ZonMw per 1 april 2022 moet er na afronding van een project van € 125.000,- of meer naast de financiële eindverantwoording ook een controleverklaring van een accountant aangeleverd worden. Universiteiten en universitair medische centra mogen accountantskosten niet opnemen in de begroting. Met deze instellingen zijn aparte afspraken gemaakt over de vereiste accountantsverklaring. Neem hiervoor contact op met uw financiële afdeling.

Indien u volgens de volledig gouden Open Access route publiceert, mag u kosten voor Open Access publicaties opnemen in de projectbegroting. Dit kan tot een maximumbedrag van € 5.000,-. In de begroting neemt u 'Open Access' als aparte budgetregel op. Zie voor meer informatie over Open Access Hoofdstuk 3.1 en de ZonMw-webpagina [Open Access](#).

Opvolgende financiering

Bij deze subsidieronde bestaat de mogelijkheid dat een opvolgende subsidieronde wordt geopend. Projectleiders die een project uitvoeren met subsidie uit deze subsidieronde kunnen dan een aanvraag indienen voor een opvolgende subsidie. ZonMw kan bijvoorbeeld de mogelijkheid tot een Verspreidings- en implementatie Impuls (VIMP) aanbieden aan projectleiders; of aan meerdere projectleiders samen. Met een VIMP brengen de projectleiders de opbrengsten nog een belangrijke stap verder. Het kan gaan om de beoogde resultaten, maar ook om onverwachte inzichten of opbrengsten die waardevol zijn om verder te benutten.

3.1.5 Praktische voorwaarden

- Schrijf uw aanvraag in het Nederlands.
- Het is verplicht om bij een uitgewerkte subsidieaanvraag een begroting in ZonMw-format toe te voegen. De volgende bijlage(n) zijn verplicht om toe te voegen:
 - [Begroting DAEB](#). Zet in deze begroting ook de eigen bijdrage en cofinanciering, indien van toepassing. Deze begroting is leidend voor de beoordeling. In Mijn ZonMw onder 5.1 hoeft u alleen de totaal bedragen in te vullen.
 - [Letter of Commitment](#): wanneer er sprake is van samenwerking en/of sponsoring.
 - [Consortium- of samenwerkingsovereenkomst](#), indien van toepassing
- Optionele bijlage:
 - Maximaal 1 A4 met figuren en tabellen.

Wanneer een bijlage niet verplicht is wordt deze bijlage niet meegenomen bij de beoordeling van uw aanvraag. Uitzondering is een optionele bijlage waar figuren en/of tabellen aangeleverd worden. Deze bijlage is dan ook een onderdeel van de beoordeling.

3.2 Verplichtingen

Verplichtingen zijn van toepassing wanneer u een subsidie krijgt toegekend. Hiervoor volgt ZonMw de [Algemene subsidiebepalingen ZonMw](#). Daarnaast zijn ook de volgende verplichtingen van toepassing:

- **Open Access**
Alle publicaties die voortkomen uit (wetenschappelijk) onderzoek dat geheel of gedeeltelijk door ZonMw gefinancierd is, moeten Open Access beschikbaar gesteld worden (conform ZonMw Open Access beleid). ZonMw accepteert verschillende Open Access routes. Naast artikelen, moedigt ZonMw ook aan om andere type (wetenschappelijke) publicaties Open Access beschikbaar te stellen (zoals *monographs*, boeken, *conference proceedings* en *grey literature*), maar ook onderzoeksdata en kennisproducten van praktijkgericht onderzoek (zoals modellen, protocollen, prototypen, digitale tools, demonstraties).
Voor meer informatie over het ZonMw Open Access beleid, de volledige voorwaarden en mogelijkheden, verwijzen we u naar [de ZonMw-webpagina Open Access](#).
- **Voorwaarden voor valorisatie**
ZonMw streeft naar brede toegankelijkheid van door haar gesubsidieerde projecten. Daarom dienen de [tien principes voor Maatschappelijk Verantwoord Licentiëren](#) (MVL) te worden toegepast bij licentiëring van resultaten. Beschrijf indien van toepassing hoe aanspraak op intellectueel eigendom is geregeld met samenwerkende partijen en eventueel derden. Geef ook aan hoe deze partijen de tien principes zullen naleven.

4. Beoordeling en prioriteitstelling

4.1 Beoordelingsprocedure

De beoordelingsprocedure bestaat uit een schriftelijke beoordeling van de kwaliteit van de aanvraag door referenten, de mogelijkheid tot schriftelijk wederhoor en een eindbeoordeling door de programmacommissie. De programmacommissie beoordeelt de relevantie, kwaliteit en begroting van alle aanvragen. Hieronder staan relevantie- en kwaliteitscriteria die van toepassing zijn.

Voor de procedures voor de beoordeling van subsidieaanvragen verwijzen we u naar de infographic [‘In 10 stappen subsidie aanvragen’](#) en naar de [Procedurebrochure aanvragers](#).

4.1.1 Relevantiecriteria

Oproepspecifieke relevantiecriteria

Naast de standaard relevantie- en kwaliteitscriteria, zoals beschreven in de ZonMw-uitgave Procedurebrochure, wordt de subsidieaanvraag ook beoordeeld op oproepspecifieke relevantiecriteria:

- **Bijdrage aan programmadoel**
In hoeverre draagt het project bij aan de doelstellingen van het programma en de subsidieoproep?

- **Maatschappelijke relevantie**
Hoe is de maatschappelijke relevantie van het project?
 - Betreft het een relevant onderwerp?
 - Komt het project tegemoet aan maatschappelijke behoeften en wordt dit belang goed onderbouwd?
- **Wetenschappelijke relevantie**
Hoe is de wetenschappelijke relevantie van het project?
 - Betreft het een relevant onderwerp?
 - Komt het project tegemoet aan wetenschappelijke behoeften en wordt dit belang goed onderbouwd?
- **Meerwaarde**
Hoe is de meerwaarde en het innovatieve karakter van het project?
 - Gaat het project belangrijke kennis en ervaring toevoegen aan de reeds beschikbare kennis en ervaring?
 - Is het project onderscheidend genoeg van bestaande (internationale) projecten?
- **Verhouding tussen kosten en baten**
Is er een goede balans tussen de inspanning (projectkosten) en verwachte resultaten van het project?
- **Toepassing in termen van impact**
Wordt de toepasbaarheid van de resultaten of producten adequaat gestimuleerd, met oog op gebruik in de praktijk, het beleid, het onderwijs en/of (verder) onderzoek?
Bij ZonMw spreken we van impact als er sprake is van kennisbenutting, oftewel het gebruik van resultaten van projecten door praktijk, beleid, onderwijs en/of onderzoek. Denk hierbij aan samenwerking met relevante stakeholders, gebruik van cofinanciering, het opleveren van bruikbare producten en de inzet van gerichte verspreidings- en implementatiestrategieën.
- **Samenwerking**
 - In hoeverre worden bij het onderzoek de perspectieven van alle relevante belanghebbenden en betrokkenen zoals beroepsgroepen, samenleving waaronder burgers en/of patiënten en overheid meegenomen?
 - Is er met het oog op de voor het onderzoek benodigde expertise - voldoende samenwerking tussen de onderzoekers?

Algemene relevantiecriteria

ZonMw heeft een aantal algemene relevantiecriteria. Bij de bepaling van de relevantie van een subsidieaanvraag worden deze, waar passend, naast de andere relevantiecriteria toegepast.

- **Diversiteit**
Beschrijf hoe er aandacht wordt besteed aan [diversiteit](#) en differentiatie van de doelgroep naar kenmerken zoals [seks en gender](#), leeftijd, sociaaleconomische situatie, opleidingsniveau, migratie- en culturele achtergrond en seksuele diversiteit, waar relevant voor de thematiek van het project.
- **Participatie van patiënten en/of eindgebruikers**
Beschrijf hoe u belanghebbenden, de einddoelgroep of eindgebruiker die beschikt over ervaringsdeskundigheid betreft bij het project. Met 'betrekken' bedoelen we concreet het raadplegen, advies inwinnen, samenwerken en/of laten (mee)beslissen van betrokkenen bij het opstellen van de subsidieaanvraag en het uitvoeren van het project.
- **Toegang tot data**
ZonMw stimuleert optimaal gebruik van data. Beschrijf in uw uitgewerkte subsidieaanvraag hoe u gebruikmaakt van bestaande databestanden en/of onderbouw de noodzaak van nieuwe dataverzameling. Geef ook aan hoe u van plan bent toekomstige data/resultaten FAIR te delen. Houd bij de planning en begroting van uw project rekening met de kansen en vereisten met betrekking tot [FAIR data en datamanagement](#). Indien u geen data verzamelt, vermeld dit dan in uw subsidieaanvraag.
- **Toepassing in termen van impact**
Beschrijf hoe u verwacht impact te realiseren en aan te tonen. Projecten die ZonMw financiert moeten impact hebben. Nieuwe kennis en kunde moet gebruikt worden in praktijk, beleid, onderwijs en/of verder onderzoek. Op onze website leggen we uit wat impact is, hoe we werken aan het realiseren en aantonen ervan en wat we van projectleiders verwachten. Meer informatie vindt u op [de ZonMw-webpagina Impact versterken](#).

4.1.2 Kwaliteitscriteria

- **Doelstelling en vraag- of taakstelling**
Beschrijf de doelstelling en vraag- of taakstelling. Let daarbij op helderheid, reikwijdte en originaliteit.
- **Plan van aanpak**
Beschrijf de gekozen methoden en analyses, inclusief de theoretische en/of empirische onderbouwing.
- **Haalbaarheid**
Maak aannemelijk dat het doel van de subsidieaanvraag binnen de gestelde tijd wordt bereikt met de beschikbare expertise, menskracht, faciliteiten en middelen.
- **Projectgroep of persoon**
Beschrijf hoe de samenstelling van de projectgroep bijdraagt aan de kwaliteit van uw onderzoek of project

Meer informatie over deze criteria vindt u in de [Procedurebrochure](#).

4.2 Prioriteitstelling

De onderlinge weging van relevantie en kwaliteit gebeurt aan de hand van de volgende prioriteringsmatrix:

	Zeer relevant	Relevant	Onvoldoende Relevant
Zeer goed	1	3	-
Goed	2	4	-
Voldoende	-	-	-
Matig	-	-	-
Onvoldoende	-	-	-

Tabel 1 Prioriteringsmatrix. Aanvragen zijn honoreerbaar in de volgorde van prioritering 1 tot en met 4. De aanvragen in de niet genummerde cellen zijn in geen geval honoreerbaar.

Wanneer na toepassing van de prioriteringsmatrix het aantal honoreerbare aanvragen het beschikbare budget overstijgt, dan zal de commissie de volgende aanvullende afwegingsgronden hanteren:

Bij gelijke prioritering van de hoogst scorende projecten behoort een interviewronde tot de mogelijkheden. U wordt hier dan apart over geïnformeerd.

5. Indienen

5.1 Indiening via Mijn ZonMw

Projectideeën/subsidieaanvragen kunnen uitsluitend door de hoofdaanvrager ingediend worden via het online indiensysteem van ZonMw ([Mijn ZonMw](#)). Sluitingsdatum voor het indienen van uitgewerkte subsidieaanvraag is 3 oktober 2024, om 14.00 uur.

Het gehele tijdpad voor deze subsidieronde kunt u [op pagina 1 van deze subsidieoproep](#) zien.

5.2 Tips

- ZonMw is overgestapt naar een ander online indiensysteem. Als u nog niet eerder met Mijn ZonMw heeft gewerkt, registreert u zich eerst als 'Nieuwe gebruiker'.
- Zie voor meer informatie de [Handleiding Mijn ZonMw](#).

Wij raden u aan om, voordat u uw aanvraag digitaal indient, een Word-versie van uw aanvraag te printen (via Mijn ZonMw) en na te lopen op onregelmatigheden. Vooral als u uw aanvraag eerst in Word heeft opgesteld en vervolgens naar Mijn ZonMw heeft gekopieerd, kan het voorkomen dat sommige leestekens (zoals aanhalingstekens) niet goed worden omgezet. U kunt dit in Mijn ZonMw zelf corrigeren.

5.3 Verklaring akkoord indienen uitgewerkte subsidieaanvraag

De [Verklaring akkoord indienen uitgewerkte subsidieaanvraag](#) moet ondertekend worden door de bestuurlijk verantwoordelijke en de hoofdaanvrager. De ondertekende verklaring kan toegevoegd worden aan de aanvraag in Mijn ZonMw of per mail gestuurd worden naar ZonMw, ter attentie van clusterondersteuning, ethiekengezondheid@zonmw.nl.

De verklaring moet uiterlijk één week na indiening binnen zijn.

5.4 Inhoudelijke vragen

Neem voor inhoudelijke vragen contact op met: Maartje Sander of Klaas Nonhebel, 070 349 5464, ethiekengezondheid@zonmw.nl. Houd er rekening mee dat tijdens de zomermaanden de bereikbaarheid beperkt is vanwege vakantieverlof.

5.5 Technische vragen

Neem voor technische vragen over het gebruik van het online indiensysteem van ZonMw contact op met de ZonMw-servicedesk: maandag t/m vrijdag van 8.00 tot 17.00 uur, 070 349 51 76, servicedesk@zonmw.nl. Vermeld in uw e-mail uw telefoonnummer, zodat wij indien nodig contact met u kunnen opnemen.

5.6 Downloads en links

Op de ZonMw website leest u meer over:

- [Algemene subsidiebepalingen ZonMw](#)
- [In 10 stappen subsidie aanvragen](#)
- [Wat dien ik in](#)
- [Voorwaarden en Verplichtingen](#)
- [Beoordeling van subsidieaanvragen](#)
- [Subsidies en Samenwerking/bijdragen van derden](#)
- [Vrijstelling staatssteun.](#)
- [FAIR datamanagement](#)
- [Open Access](#)
- [Implementatie en impact](#)
- [Handleiding Mijn ZonMw](#)
- [Verklaring akkoord indienen uitgewerkte subsidieaanvraag](#)
- [Programmapagina Ethiek en Gezondheid 3](#)

6. Bijlagen

- [Bijlage 1 – Overzicht aantal meldingen van euthanasie en percentage euthanasiemeldingen op het totaal aantal jaarlijkse sterfgevallen in Nederland](#)
- [Bijlage 2 – Motie van het lid Bikker c.s. over een onafhankelijk onderzoek naar de oorzaken van de absolute en relatieve stijging van het aantal euthanasiegevallen](#)
- [Bijlage 3 – Staatssteun – DAEB](#)

Bijlage 1 – Overzicht aantal meldingen van euthanasie en percentage euthanasiemeldingen op het totaal aantal jaarlijkse sterfgevallen in Nederland

Jaar	Door RTE ontvangen euthanasiemeldingen	Stijging/daling aantal door RTE ontvangen euthanasiemeldingen t.o.v. het jaar ervoor	Percentage euthanasiemeldingen op totaal aantal jaarlijkse sterfgevallen in Nederland
2002	1.882		1,32%
2003	1.815	-3,56%	1,28%
2004	1.886	3,91%	1,38%
2005	1.933	2,49%	1,42%
2006	1.923	-0,52%	1,42%
2007	2.120	10,24%	1,59%
2008	2.331	9,95%	1,72%
2009	2.636	13,08%	1,96%
2010	3.136	18,97%	2,30%
2011	3.695	17,83%	2,72%
2012	4.188	13,34%	2,97%
2013	4.829	15,31%	3,42%
2014	5.306	9,88%	3,81%
2015	5.516	3,96%	3,75%
2016	6.091	10,42%	4,09%
2017	6.585	8,11%	4,38%
2018	6.126	-6,97%	3,99%
2019	6.361	3,84%	4,19%
2020	6.938	9,07%	4,11%
2021	7.666	10,49%	4,48%
2022	8.720	13,75%	5,13%

Bron: jaarverslagen RTE, CBS

Bijlage 2 – Motie van het lid Bikker c.s. over een onafhankelijk onderzoek naar de oorzaken van de absolute en relatieve stijging van het aantal euthanasiegevallen**Tweede Kamer der Staten-Generaal****2**

Vergaderjaar 2023–2024

36 410 XVI**Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (XVI) voor het jaar 2024****Nr. 71****MOTIE VAN HET LID BIKKER C.S.**
Voorgesteld 25 januari 2024

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat in de loop der jaren een stijgend percentage euthanasiegevallen waar te nemen is, tot 5,1% van het totale sterftecijfer in 2022;

overwegende dat zowel in de jaarverslagen als in de vierde evaluatie van de Wet toetsing levensbeëindiging op verzoek en hulp bij zelfdoding geen verklaring voor deze stijging wordt gegeven;

overwegende dat de regering pas in de evaluatie van 2028, als daar reden voor is, een stijging wil laten onderzoeken;

verzoekt de regering opdracht te geven voor onafhankelijk wetenschappelijk onderzoek naar de oorzaken van de absolute en relatieve stijging van het aantal euthanasiegevallen, en de Kamer hierover uiterlijk medio 2024 te informeren,

en gaat over tot de orde van de dag.

Bikker
Krul
Diederik van Dijk
Eerdmans

Bijlage 3 – Staatssteun – DAEB

Wanneer binnen deze subsidieronde subsidie wordt aangevraagd, verstrekt ZonMw de subsidie onder het DAEB Vrijstellingsbesluit³, mits aan onderstaande voorwaarden voldaan wordt.

ZonMw heeft de beschreven activiteiten onder het kopje ‘doel subsidieoproep’ aangemerkt als economische activiteiten van algemeen belang. Voorafgaand aan de subsidieverlening zal ZonMw de subsidieontvanger(s) van de hierboven beschreven activiteiten via een besluit belasten met het beheer van een Dienst van Algemeen Economisch Belang (DAEB).

De DAEB zal (voor een deel) bestaan uit het uitvoeren van de in het projectvoorstel beschreven activiteiten

De subsidieontvanger(s) die binnen deze subsidieronde subsidie ontvangen zijn op grond van artikel 5 lid 2 van het DAEB Vrijstellingsbesluit verplicht om in hun boekhouding de kosten en de baten die samenhangen met de DAEB activiteiten gescheiden op te nemen van kosten en baten van activiteiten die niet onder de DAEB vallen.

De financiering van het project zal de maximale duur van het project niet overschrijden. De maximale duur van een project zal in lijn met het DAEB Vrijstellingsbesluit in ieder geval niet meer dan 10 jaar bedragen.

Het aangevraagde subsidiebedrag mag niet meer bedragen dan de nettokosten van de voorziene projectactiviteiten. De parameters voor de berekening van de compensatie voor elk project zijn opgenomen in de [begrotingsstukken van ZonMw](#). De berekeningswijzen opgenomen in de begrotingsstukken zijn in overeenstemming met artikel 4 van het DAEB Vrijstellingsbesluit. Gebleken overcompensatie vordert ZonMw op grond van artikel 6 lid 2 van het DAEB Vrijstellingsbesluit terug. Is de looptijd van het project langer dan 3 jaar dan voert ZonMw een tussentijdse controle uit of er sprake is van overcompensatie.

In het geval van een consortium en bij de aanvraag nog onduidelijk is welke partijen aan het consortium deelnemen, is het mogelijk om deze partijen op een later moment aan het consortium toe te voegen. U dient het toevoegen van een nieuwe partij aan het consortium schriftelijk te melden bij ZonMw. De nieuwe partij zal pas onderdeel vormen van het consortium indien ZonMw goedkeuring heeft verleend. Voor alle partijen geldt dat ze afzonderlijk aan alle voorwaarden van het DAEB Vrijstellingsbesluit dienen te voldoen.

Indien blijkt dat de projectactiviteiten niet, of niet geheel zijn verricht, dan wel niet, of niet geheel aan de subsidie verbonden verplichtingen is voldaan, kan ZonMw de subsidie op een lager bedrag vaststellen en uitbetaalde voorschotten(deels) terugvorderen.

³ Besluit van de Commissie van 20 december 2011 betreffende de toepassing van artikel 106, lid 2, van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie op staatssteun in de vorm van compensatie voor de openbare dienst, verleend aan bepaalde met het beheer van diensten van algemeen economisch belang belaste ondernemingen, 2012/21/EU, PB EU 2012 L7/3.